

Međunarodni olimpijski komitet – vodeća sportska organizacija u očuvanju životne sredine

International Olympic Committee – Leading Sports Organization in Environmental Protection

Violeta Šiljak^{1}, Marko Isaković², Darko Mitrović³, Goran Zbiljić⁴*

^{1,4}Evropski centar za mir i razvoj Univerziteta za mir UN, Beograd, Srbija /
European Center for Peace and Development, University for Peace UN, Belgrade, Serbia

²Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Fakultet za sport, Beograd, Srbija /
"Union - Nikola Tesla" University, Faculty of Sports, Belgrade, Serbia

³Univerzitet u Beogradu, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd, Srbija /
University of Belgrade, Faculty for sport and physical education, Belgrade, Serbia

*Autor za prepisku / Corresponding author

Rad primljen / Received: 02.08.2023, Rad prihvaćen / Accepted: 27.08.2023.

Sažetak: Savremeno društvo i pored napretka tehnologije i dostupnosti informacija još uvek nije u dovoljnoj meri osvešćeno kada je reč o očuvanju životne sredine, kako za nas danas, tako i za buduće generacije. Sport kao specifičan društveni fenomen, bilo da je u pitanju rekreativni ili profesionalni, ima negativan uticaj na našu životnu sredinu. Upravo je Međunarodni olimpijski komitet prva sportska organizacija koja je prepoznala problem direktnog negativnog uticaja sporta, odnosno, održavanja velikih sportskih događaja na očuvanje životne sredine kada je davne 1994. godine objavio prvi dokument kojim se utvrđuje politika očuvanja životne sredine. Tokom protekle tri decenije Menadžment MOK se vrlo ozbiljno bavio problemom očuvanja životne sredine, tako da se njegovo delovanje ogleda u velikom broju dokumenata (agendi, strategija i dr.) koja uključuju i obavezuju gradove domaćine Olimpijskih igara, kao i akcija koje imaju za cilj da se širi svest o očuvanju životne sredine preko ostalih članova Olimpijskog pokreta, a to su Nacionalni olimpijski komiteti država članica i međunarodne sportske organizacije. Naravno, nisu svi članovi olimpijskog pokreta u istoj meri uključeni u rad na očuvanju životne sredine. Predmet ovog rada se odnosi na Međunarodni olimpijski komitet kao vodeću sportsku organizaciju u očuvanju životne sredine. Cilj rada je da se ukaže na značaj uključivanja svih sportskih organizacija u strategiju očuvanja životne sredine u oblasti sporta. Rezultati rada ukazuju da su neki Nacionalni olimpijski komiteti, poput Češkog, Slovačkog, Nemačkog, prepoznali problem i napravili dokumente strategije očuvanja životne sredine, dok veliki broj njih još uvek nema nikakvu strategiju koja se odnosi na očuvanje životne sredine.

Ključne reči: životna sredina, sportske organizacije, strategija.

¹orcid.org/0000-0002-3553-8906, e-mail vsiljak@yahoo.com

²orcid.org/0000-0002-6182-560X, e-mail misakovic@hotmail.com

³orcid.org/0000-0003-0523-2583, e-mail darko.mitrovic@fsfv.bg.ac.rs

⁴orcid.org/0000-0001-5244-9000, e-mail geneva260gz@gmail.com

Abstract: Modern society, despite the progress of technology and the availability of information, is still not sufficiently aware when it comes to preserving the environment, both for us today and for future generations. Sport as a specific social phenomenon, whether recreational or professional, has a negative impact on our environment. It was the International Olympic Committee that was the first sports organization to recognize the problem of the direct negative impact of sports, that is, the holding of major sports events on the preservation of the environment, when in 1994 published the first document defining the policy of environmental preservation. Over the past three decades, the IOC management has been very serious about the problem of environmental protection, so its actions are reflected in a large number of documents (agendas, strategies, etc.) that include and bind the host cities of the Olympic Games, as well as actions aimed at awareness of environmental protection is spreading through other members of the Olympic Movement, namely the National Olympic Committees of the member states and International Sports Federations. Of course, not all members of the Olympic movement are equally involved in environmental protection. The subject of this paper refers to the International Olympic Committee as a leading sports organization in the preservation of the environment. The aim of the paper is to point out the importance of the inclusion of all sports organizations in the strategy of environmental protection in the field of sports. The results of the work indicate that some National Olympic Committees, such as the Czech Republic, Slovakia, and Germany, have recognized the problem and created environmental preservation strategy documents, while a large number of them still do not have any strategy related to environmental preservation.

Keywords: environment, sports organizations, strategy.

UVOD / INTRODUCTION

Sport kao društveni fenomen uvek je imao svoje posebno mesto i ulogu kroz istoriju čovečanstva i na taj način doprinosio jasnijoj slici društva određene epohe. Od vežbanja i nadmetanja za slavu kod starih Grka, preko zabave kod starih Rimljana, borbene spremnosti i rasonode vitezova u srednjem veku, vraćajući se antičkim vrednostima, sport ponovo dobija na značaju kako u edukovanju omladine, tako i širenju među narodnim masama u periodu humanizma i renesanse (Šiljak, 2011). Kraj XVIII i početak XIX veka karakteriše uspostavljanje gimnastičkih sistema u Nemačkoj, Švedskoj, Francuskoj i Češkoj i sportskog sistema u Engleskoj (Ilić, 1994). Razlozi nastajanja gimnastičkih sistema prvi ukazuju na različitu ulogu i značaj sporta za navedeni period. U Švedskoj je akcenat bio na zdravstvenoj ulozi sporta, odnosno fizičkog vežbanja zasnovanog na naučnoj osnovi sa aspekta medicine. U Nemačkoj je pored zdravstvenog, razlog za formiranje gimnastičkog sistema bilo redovno vežbanje u svrhu priprema omladine za potrebe nacionalne armije (Šiljak, 2011). Češki gimnastički sistem (sokolski sistem) je za cilj imao unapređivanje fizičke i moralne snage naroda. Gimnastički sistem Francuske je bio usredsređen na njegovu zdravstvenu ulogu, s tim što su analizirani drugi gimnastički sistemi radi uspostavljanja naučnog pristupa čoveku kao psihofizičkoj celini (Ibid).

Engleska je za razliku od ostalih država jedina iznedrila sistem sporta kroz nekoliko njegovih razvojnih faza: patronažni, džentlmenski, školski / univerzitetski i građanski sport (Huggins, 2017). Međutim, značajno je napomenuti da je u istom periodu u SAD sport najviše bio prisutan na koledžima i univerzitetima. Mladi sportisti bili su motivisani dodelom stipendija, kako bi mogli istovremeno da se školuju i treniraju. Sport u SAD se razlikovao od sporta

drugih država, iz razloga što se pojam „biznis“ vrlo rano preneo na sport (Šiljak, 2011).

Kratak istorijski pregled sportskih aktivnosti (vežbanje, sport...) otvorio je prostor za razumevanje sporta kao kompleksne pojave koja obuhvata različite kretne aktivnosti čiji se ciljevi i uloga razlikuju: rasonoda, edukacija, zdravlje, vojni, etički, biznis... lako smatramo da je moderan sport nastao u Engleskoj, ne može se zaobići širi pristup terminu sport koji i danas ima otvoren prostor za polemiku između autoriteta u oblasti sporta. Da li su konjička takmičenja u starom Rimu bili zabava ili sport? Da li se viteški turniri mogu smatrati sportskom aktivnošću? Da li je rekreativno vežbanje sport? Da li je šah sport? Da li e-igrice mogu da se smatraju sportom ako znamo da imaju podršku Međunarodnog olimpijskog komiteta? Ove godine je u Singapuru prvi put održano takmičenje pod nazivom „Olympic Esports Series“, što ukazuje da se granice sportskih aktivnosti/grana menjaju i šire (IOC, 2023). Nadovezuju se pitanja vezana za sport. Ako su još od uspostavljanja Švedskog gimnastičkog sistema, pa do danas, istraživanja bila usmerena na promociju sporta radi zdravlja vežbača/sportista, da li postoji suprotna relacija, da sport negativno utiče na zdravlje kako direktnih učesnika, tako i naše životne sredine?

Korene naučnog pristupa sportu nalazimo u Francuskom gimnastičkom sistemu vežbanja među pionirima fizičkog vaspitanja koji su utemeljili biomehaniku kao naučnu disciplinu ispitivanjem uticaja vežbi prema zakonima fizike i biologije (Ilić, 1994; Šiljak, 2011). Premda su pedagozi i lekari bili među prvim učenim ljudima koji su se bavili značajem vežbanja, tek je u XX veku došlo do ekspanzije istraživanja u oblasti sporta.

I danas je najveći broj istraživanja u oblasti sporta usmeren na trenažni proces i poboljšanje

performansi sportista, međutim, u poslednjih nekoliko decenija sport kao istraživačka oblast iznedrio je termin „sportske nauke“ koji ima široku lepezu specifičnih naučnih disciplina u okviru sporta: sportska medicina, istorija sporta, pedagogija sporta, psihologija sporta, sociologija sporta, filozofija sporta, menadžment u sportu, sport i ekologija i dr. Takođe, multidisciplinarna naučna oblast, poput robotike ima višestruku primenu u sportu (Veselinović et al., 2020).

Svedoci smo da je poslednjih decenija prisutan i vrlo značajan ekonomski segment sporta koji dominira u odnosu na druge aspekte/uloge sporta (Šiljak et al., 2022). Sport koji se danas višestruko smatra privrednom granom, uvodi nas u sportsku industriju, sportsku tehnologiju i dr. To opet dalje vodi do njegove povezanosti sa nanotehnologijom (skupom nauka) koja se bavi materijalima sa poboljšanim svojstvima dok istovremeno ima potencijal za poboljšanje procene, upravljanja i sprečavanja ekoloških rizika. Nanotehnologija se u oblasti sporta pokazala višestruko korisnom jer se njeni rezultati ogledaju u poboljšanim performansama sportske opreme, poboljšanoj sigurnosti performansi, udobnosti i ublažavanju povreda sportista (Stefanović et al., 2020).

Uzočno-posledična veza sporta i industrije iznedrila je istraživanja u oblasti sporta i ekologije. Primetan je veliki broj negativnih uticaja koje sport emituje na životnu sredinu imajući u vidu da je široko prisutan u svim kategorijama stanovništva na Zemlji. Relacija između sporta i životne sredine je kompleksnog karaktera u smislu međusobnog dopunjavanja, jer su usmereni na zajednički cilj, a to je zdrav način života. Ako znamo da sve što nas okružuje podrazumeva životnu sredinu, onda razumemo i širinu i složenost preplitanja svih naših aktivnosti, naročito sportskih, u okviru mikro i makro prostora. Sport ima ogroman efekat kroz ubrzano zagađivanje na klimatske promene kroz: izgradnju sportskih kapaciteta, opreme, organizaciju sportskih događaja i dr. Takođe, rezultati istraživanja na temu sporta i očuvanja životne sredine ukazuju da sport utiče na životnu sredinu kroz sledeće odrednice: biodiverzitet, ekosistem, zagađivanje, upravljanje otpadom, bezbednost, buku i kulturno nasleđe (Šiljak, et al., 2014).

Kada je reč o preduzimanju preventivnih mera za očuvanje životne sredine u oblasti sporta, one su u najvećem broju slučajeva istraživane i sprovedene kod velikih sportskih događaja, odnosno Olimpijskih igara (Terradellas, 2003; Stefanović et al., 2017; McCullough & Kellison, 2018). Upravo je Međunarodni olimpijski komitet (MOK) prva sportska organizacija koja je prepoznala problem direktnog nega-

tivnog uticaja sporta, odnosno, održavanja velikih sportskih događaja na očuvanje životne i njegovo delovanje ogleda se u velikom broju dokumenata (agendi, strategija i dr.) koja uključuju i obavezuju gradove domaćine Olimpijskih igara, kao i akcija koje imaju za cilj da se širi svest o očuvanju životne sredine preko ostalih članova Olimpijskog pokreta. Olimpijski pokret čine: Međunarodni olimpijski komitet, Nacionalni olimpijski komiteti država članica i međunarodne sportske federacije. Iz toga sledi da su hijerarhijski u Olimpijski pokret uključene sve sportske organizacije i sportisti. Međutim, nisu svi članovi olimpijskog pokreta u istoj meri uključeni u rad na očuvanju životne sredine, što je otvorilo prostor za ovo istraživanje.

1. MATERIJALI I METODE / MATERIALS AND METHODS

Predmet ovog preglednog rada se odnosi na Međunarodni olimpijski komitet kao vodeću sportsku organizaciju u očuvanju životne sredine. Cilj rada je da se ukaže na značaj uključenja svih sportskih organizacija u strategiju očuvanja životne sredine u oblasti sporta. U radu je primenjena deskriptivna, pretežno kvalitativna i kritička analiza sadržaja javno dostupnih, zvaničnih i objavljenih podataka i naučnih radova. U istraživanju su korišćeni podaci iz sekundarnih izvora, tj. dokumenata iz postojećih izvora i naučnih radova, dosadašnjih iskustava i specifičnih studija slučaja koji su najbogatiji podacima a vezani su za kompleksan problem koji smo pokušali da sagledamo ovim istraživanjem.

Na osnovu definisanog predmeta i cilja istraživanja formirana su tri istraživačka pitanja:

- Kako Međunarodni olimpijski komitet doprinosi očuvanju životne sredine?
- Da li međunarodne sportske organizacije doprinose očuvanju životne sredine?
- Da li Nacionalni olimpijski komiteti doprinose očuvanju životne sredine?

2. REZULTATI I DISKUSIJA / RESULTS AND DISCUSSION

Da bi se pojasnio značaj koji mogu da imaju sportske organizacije u očuvanju životne sredine na globalnom nivou, neophodno je da razumemo njihovu globalnu povezanost kao i mogući obim delovanja. Svaka sportska organizacija je formalna organizaciona struktura sistema menadžmenta koja u sebi nosi tri osnovna elementa: izvršioce različitih funkcija, funkcionalne obaveze i međusobne veze između izvršilaca i preuzetih funkcionalnih obaveza. Sportska organizacija se može definisati kao sistem sa upravljanjem, jer se preko njega obezbeđuje ostvarivanje ciljeva organizacije, sadržane u svrsi

postojanja, kao i u njenoj krajnjoj ciljnoj smislenosti (Šiljak, 2018).

Kao što je poznato, sportske organizacije su u svetu predstavljene kao sportske sekcije, sportski klubovi, društva ili zajednice klubova, sportske asocijacije višeg ili nižeg nivoa (regija, država, kontinenta, sveta) i strukovne sportske organizacije (sudijaska, trenerska, lekarska i dr.). Najčešći oblik organizovanja sportista u svetu su sportski klubovi, kao samostalne organizacione celine, nezavisne u postavljanju ciljeva svoje organizacije i odabiranju strategije i akcionih planova za ostvarivanje ciljeva. To su konzistentne, koherentne i autonomne celine u sportu, iako njihova autonomnost ima relativna ograničenja u propisima okruženja, države ili sportskih asocijacija u koja su dobrovoljno učlanjeni.

Organizaciona struktura sistema u sportskim organizacijama predstavlja osnovni oblik organizovanja sportske delatnosti i nju na nivou svake države sačinjavaju:

- sportski klub,
- sportsko društvo,
- sportsko udruženje,
- sportski savez,
- savez sportova,
- ministarstvo za sport, i
- nacionalni olimpijski komitet.

Radi uređivanja pitanja od zajedničkog interesa, zajedničkog reprezentovanja, uređivanja pitanja organizovanja takmičenja i statusa sportista u odgovarajućim oblastima, kao i drugih pitanja, navedene sportske organizacije se moraju udruživati radi zajedničkog interesa (Ibid).

Kako je svaki klub deo određenog (svog) granskog saveza a granski savezi (Sportski savezi) su deo Međunarodnih sportskih saveza (kontinentalnih i svetskih), to su svi entiteti međusobno povezani (sportisti, treneri, menadžment i drugo prateće osoblje). Nacionalni granski savezi su takođe, preko svojih nacionalnih olimpijskih komiteta povezani sa Međunarodnim olimpijskim komitetom i njegovim kontinentalnim ograncima.

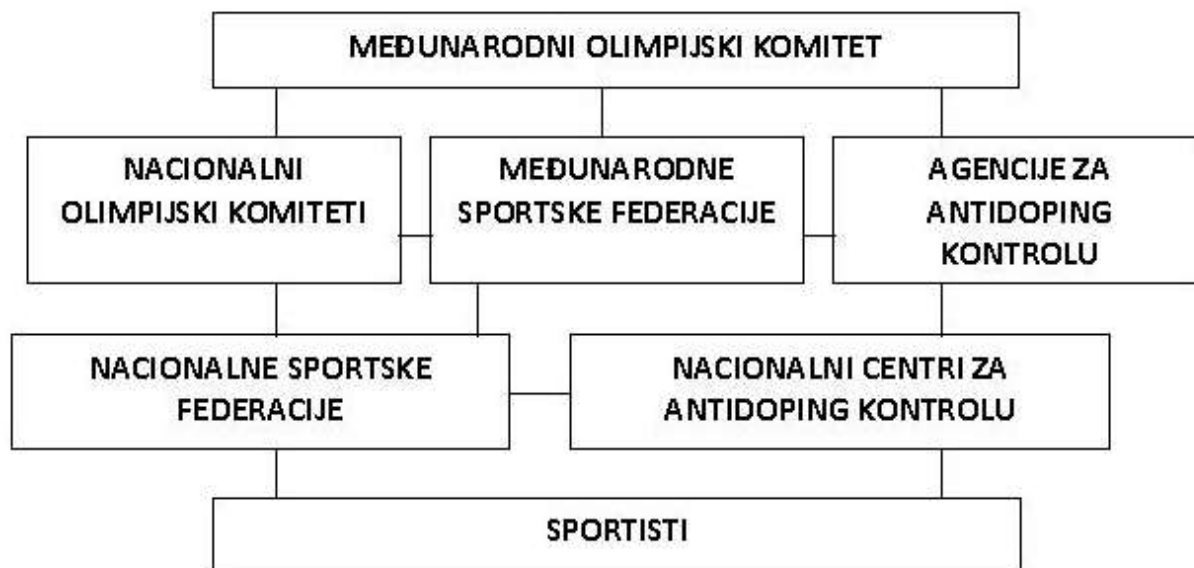
Najznačajnija, globalna, sportska organizacija je Međunarodni olimpijski komitet (MOK). Njegov zadatak pored organizovanja olimpijskih igara je da povezuje rad nacionalnih olimpijskih komiteta, kao i da koordiniše radom međunarodnih stručnih sportskih saveza. Pod njegovim pokroviteljstvom se pored Olimpijskih igara, organizuju i Panameričke, Azijske, Frankofonske, Mediteranske i druge igre. Od svog osnivanja 1894. godine, MOK se razvio u najveću planetarnu sportsku organizaciju. Vremenom su se postulati usaglašavali sa razvojem sporta

i društva. MOK je nevladina i neprofitna organizacija, neograničenog trajanja, u formi asocijacije sa statusom pravnog lica, priznat od strane vlasti Švajcarske, čije sedište se nalazi u Lozani, u Švajcarskoj. Cilj MOK-a jeste da ispuni misiju, uloge i odgovornosti koje su mu date Olimpijskom Poveljom. Da bi ispunio svoju misiju i obavljao svoje uloge, MOK može da osnuje, stekne ili na drugi način kontroliše druga pravna lica kao što su fondacije i korporacije.

Pod vrhovnom vlašću i rukovodstvom MOK, Olimpijski pokret obuhvata organizacije, sportiste i druga lica koja pristaju da se ponašaju u skladu sa Olimpijskom Poveljom. Preko članstva u Međunarodnom olimpijskom komitetu u Pokret su uključene i Međunarodne sportske federacije (MSF) i Nacionalni olimpijski komiteti (NOK). Pored navedenih, Olimpijski pokret obuhvata i: Organizacione Komitete Olimpijskih Igara, nacionalne asocijacije, klubove i lica koja pripadaju Međunarodnim sportskim federacijama i Nacionalnim olimpijskim komitetima, naročito sportiste čiji interesi predstavljaju osnovni element delovanja Olimpijskog pokreta; kao i sudije, arbitre, trenere i ostale sportske zvaničnike i tehnička lica. Olimpijski pokret obuhvata i druge organizacije i institucije koje su priznate od strane MOK (Šiljak, 2013). Svaka osoba ili organizacija koja u bilo kom svojstvu pripada Olimpijskom pokretu u obavezi je da se ponaša u skladu sa Olimpijskom Poveljom i da se pridržava odluka MOKa (sl. 1).

MOK preko Olimpijskog pokreta ima mogućnost da aktivno deluje u promovisanju projekata o održivom razvoju na internacionalnom nivou. Zbog toga je MOK odlučio da olimpijski pokret može imati sopstveni program aktivnosti i ciljeva koji se moraju dostići (Đurović et al., 2017).

Prva olimpijska povelja, zvanični dokument kojim se uređuje rad Međunarodnog olimpijskog komiteta i njegovih članova, nastala je 1908. godine. Odnosno, u periodu do 1976. godine dokument je bio poznat pod nazivom Olimpijska pravila. Od 1978. godine dokument se prepoznaje pod nazivom Olimpijska povelja. Olimpijska povelja (pravila) je menjana i prilagođavana ukupno 76 puta. Poslednja Olimpijska povelja koja je trenutno na snazi, objavljena je 8. avgusta 2021. godine (IOC, 2021). U Olimpijskoj povelji su detaljno objašnjeni ciljevi i zadaci Olimpijskog pokreta. Takođe, govori o osnovnim principima i vrednostima olimpizma, utvrđuje prava i obaveze MOK i NOK, nacionalnih federacija i organizacija koje imaju ulogu organizovanja Olimpijskih igara, i predstavlja statut MOK.

Slika 1 - Šematski prikaz povezanosti sportskih organizacija na globalnom nivou
Figure 1 - Schematic representation of the connection of sports organizations at the global level

Značajno je istaći da autori koji se bave problematikom održivosti razvoja, kao prvi momenat povezanosti MOK sa očuvanjem životne sredine navode 1992. godinu, kada je tadašnji predsednik MOK, Huan Antonio Samarán, potpisao „Earth Pledge“, u cilju očuvanja životne sredine (UN, 1992; Šiljak et al., 2014; McCullough et al., 2018). Međutim, analizom arhive Olimpijske povelje, utvrđeno je da je MOK u Povelji od 16. juna 1991. godine u okviru prvog poglavlja u potpoglavlju koje se odnosi na ulogu MOK u stavu 10 naveo sledeće: „stara se da se Olimpijske igre održavaju u uslovima koji pokazuju odgovornu brigu za pitanja životne sredine“ (IOC, 1991), što ukazuje da je MOK još 1991. godine prepoznao i uvrstio u Povelju problem očuvanja životne sredine.

Inicijativa MOK je da kroz teoretski i praktični pristup svim članovima Pokreta (MOK, međunarodnim federacijama, nacionalnim olimpijskim komitetima, organizacionim odborima, zatim, klubovima, sportistima i svim sportskim radnicima) koncept očuvanja životne sredine bude dostupan. U skladu sa osnovnim principima olimpizma, MOK smatra da je održiv razvoj moguć samo ukoliko je praćen zadovoljavanjem osnovnih kulturoloških i materijalnih potreba koje su neophodne svim članovima društva kako bi mogli da žive u dostojanstvu i budu deo pozitivne društvene struje u okruženju kome pripadaju (Đurović et al., 2017). Najveći globalni sportski pokret nastoji da integriše koncept očuvanja životne sredine u društvo kroz pozitivan primer pristupa izgradnji sportskih objekata i organizacije velikih sportskih događaja koja obezbeđuju njihovu harmoničnu integraciju u okruženje Ibid). Iz tog razloga,

Organizacioni odbori Olimpijskih igara moraju da uključe veliki broj strategija održivosti igara koje su pažljivo planirane i sprovedene. Organizacija Olimpijskih igara danas obavezno uključuje upravljanje zaštitom životne sredine koji se odnosi na planiranje događaja i kadriranje; inovacije u projektovanju i izgradnji; poboljšanja koja se odnose na korišćenje energije, vode i upravljanje otpadom; efikasniju saobraćajnu infrastrukturu i etičke lance snabdevanja (Terradellas, 2003; Stefanović et al., 2017).

Analizom dokumenata koja je MOK objavio, može se pratiti i njegovo delovanje. U Agendi 2020+5 MOK nastavlja pređašnje ciljeve koji su usmereni na održivost koja je bila jedan od tri stuba Olimpijske agende 2020. Održivost je bila ugrađena u niz preporuka, uključujući i one koje se odnose na kandidature gradova domaćina Olimpijskih igara. Ključno je da se buduće Olimpijske igre organizuju na način kojim će se voditi računa o očuvanju životne sredine gde su neki od predloga bili:

- Nisu potrebni novi prostori za održavanje Olimpijskih igara, već se podstiče korišćenje privremenih prostora;
- Sportske aktivnosti/takmičenja se mogu odvijati van grada domaćina, gde je to prikladno; i
- Od kandidature pa nadalje, Olimpijske igre se zasnivaju pre svega na dugoročnoj održivosti, uključujući i sa ekonomskog stanovišta (IOC, 2020).

MOK smatra da je postignut veliki napredak na polju očuvanja životne sredine, a da Olimpijske igre imaju dužnost da ostanu na čelu održivosti maksimi-

miziranjem pozitivnih društvenih, ekoloških i ekonomskih uticaja na zajednice domaćina. U prethodnoj Agendi MOK je predložio oko 118 mera za smanjenje ukupnog otiska Olimpijskih igara (Ibid).

Pozivajući se na značaj povezanosti sa Globalnom zajednicom, jedna od misija MOK je da sve zainteresovane strane prilikom održavanja Olimpijskih igara, zaključno sa Organizacionim komitetom i državom u kojoj se održavaju Olimpijske igre dobiju podršku i ukažu na važnost očuvanja životne sredine. Kako su posledice klimatskih promena sve evidentnije, to raste i potreba za hitnom primenom mera od kojih Olimpijske igre ne smeju biti izuzete, tako da je MOK doneo odluku da će od 2030. godine Olimpijske igre biti klimatski pozitivne. Odluka prevazilazi trenutne operativne uslove da Olimpijske igre budu klimatski neutralne i pozicionira MOK kao lidera u ovoj oblasti u okviru globalne sportske zajednice.

Neke od preporuka MOK koje se odnose na održivost Olimpijskih igara i očuvanje životne sredine u budućnosti prema Agendi 2020+5 su sledeće:

Održivost u svim aspektima Olimpijskih igara:

- Ostvariti klimatske pozitivne Olimpijske igre najkasnije do 2030. godine
- Razviti strategije za rešavanje uticaja klimatskih promena na buduće Olimpijske igre.
- Podrška Organizacionim komitetima Olimpijskih igara (OCOG) i njihovim partnerima u razvoju nadzora nad lancima snabdevanja Olimpijskih igara i prava građevinskih radnika kao deo njihovog pristupa ljudskim pravima.
- Zahtevati da se u zakonom zaštićenim prirodnim i kulturnim zaštićenim područjima ne odvija nikakva trajna olimpijska gradnja, već

Podsticati isporuku trajnih beneficija zajednicama domaćinima pre i posle Olimpijskih igara

- Osigurati da se ključna zaostavština (nasleđe OI) ostvari pre Olimpijskih igara i da su planovi nasleđa, struktura upravljanja i dugoročno finansiranje uspostavljeni na početku.

Životni ciklus:

- Poboľjšati praćenje i merenje uticaja i nasleđa Olimpijskih igara, uključujući njihov doprinos ciljevima održivog razvoja UN.
- Nastaviti komunikaciju sa starim donosiocima odluka (uključujući NOK i nasleđene entitete) nakon Olimpijskih igara.
- Olakšati razmenu informacija između nasleđenih entiteta različitih izdanja Olimpijskih igara.

- Ohrabriti Međunarodne sportske federacije i nacionalne federacije da koriste objekte olimpijskih domaćina.

Identifikovati mogućnosti za uštedu troškova:

- Razviti program zasnovan na događajima sa ključnim fokusom na pojednostavljivanje glavnog plana mesta i smanjenje troškova i složenosti u svakom sportu.
- Odgovarajući nivoi usluga i izbegavanje bilo kakvo prekoračenje kroz efikasne programe za prikupljanje i deljenje podataka.
- Radite sa zainteresovanim stranama kako biste pojednostavili broj učesnika na licu mesta i aktivno promovisali mogućnosti za daljinsko obavljanje zadataka u vezi sa Olimpijskim igrima (IOC, 2020).

Pored navedenog, MOK se angažuje i na drugim projektima kada je u pitanju očuvanje životne sredine. Tako, projekat pod nazivom Olimpijska šuma je doprinos inicijativi Velikog zelenog zida, koja obnavlja degradirane pejzaže širom afričkog regiona Sahel. To će uključivati sadnju oko 590.000 autohtonih stabala u otprilike 90 sela u Maliju i Senegal – domaćinu Olimpijskih igara mladih Dakar 2026 – i pokrivaće ukupnu površinu od oko 2.000 hektara (IOC, 2021). Ovu inicijativu je MOK pokrenuo 2021. godine. Olimpijska šuma je važan element strategije MOK-a za rešavanje klimatskih promena, što uključuje smanjenje emisija u skladu sa Pariskim sporazumom i smanjenje uticaja otiska organizacije sportskiog događaja. MOK je spreman da smanji svoje emisije za 30 % do 2024. i 50 % do 2030. godine. Sadnja drveća nije jedini odgovor na klimatsku krizu ali može biti vitalni deo rešenja. Projekat Olimpijska šuma ima za cilj stvaranje socijalne, ekonomske i ekološke koristi za zajednice u Maliju i Senegalu koje su pod velikim uticajem klimatskih promena (Ibid). Povećane suše i poplave dovode do stabilne degradacije zemljišta i izvora hrane, stavlajući ogroman pritisak na porodice širom regiona, pa bi projekat ukoliko se ostvari trebalo da iznedri pozitivne rezultate u određenoj meri.

Među najnovijim projektima MOK koji se tiču očuvanja životne sredine je Nagrada MOK za klimatske akcije koja je pokrenuta u novembru 2022. godine. MOK nagrada za klimatske akcije odaje priznanje olimpijskim i paraolimpijskim sportistima, međunarodnim sportskim federacijama i nacionalnim olimpijskim komitetima za njihove proaktivne napore u borbi protiv klimatskih promena. Kroz nagradu se odaje priznanje za njihov doprinos a cilj je da inspirišu druge da slede njihov primer, pokazujući inovativne i efikasne inicijative. Nagrade podržavaju svetski olimpijski i paraolimpijski partneri Airbnb, Deloitte i P&G, u tri kategorije. TOP Partneri pružaju

svoju jedinstvenu ekspertizu za razvoj kriterijuma programa i ponude nagrada za pobednike, dok rade na svojim klimatskim ciljevima (IOC, 2022).

Na rastuću klimatsku krizu, MOK se usklađuje sa Pariskim sporazumom o klimatskim promenama i postavlja sledeće obaveze pred sebe i sve članove Olimpijskog pokreta:

- Smanjenje emisije ugljenika za 50% do 2030. godine (koja se odnosi na organizovanje i održavanje sportskog događaja)
- Kompenzacija više od 100% zaostalih emisija
- Koristeći svoj uticaj treba ohrabriti zainteresovane strane i navijače Olimpijskih igara da preduzmu akcije protiv klimatskih promena (Ibid).

Istražujući povezanost sporta i očuvanja životne sredine pojedini autori su naveli mogućnosti izlaganjem velikog vroja primera koji se odnose na reciklažu, cirkularnu ekonomiju, edukaciju, primenu obnovljive energije i dr. u smislu ekološke održivosti (Šiljak et al., 2022; Vajić et al., 2022). Pored toga, navedeni su brojni klubovi i sportske organizacije koje već deluju na tom polju, od bejzbol i hokejaške lige u SAD, do fudbalskih klubova Engleske.

Povezanost MOK sa UN je potvrđena uključanjem u projekat UN pod nazivom Sport za klimatske akcije (UN, 2017). Pregledom liste potpisnika, koja ima zavidan broj, može se zaključiti da su potpisnici sportske organizacije i udruženja različitih kategorija i delovanja i to:

- MOK, ANOK, EOK kao Olimpijske organizacije,
- Organizatori različitih svetskih šampionata (biciklizam, moto sport, savate, golf, tenis...),
- Pojedinačni fudbalski klubovi (u najvećem broju iz Engleske),
- Pojedinačni košarkaški klubovi,
- NBA Liga,
- BBC,
- Formula 1,
- Sportske federacije (ragbi, hokej, konjička),
- Univerziteti SAD,
- Nacionalni olimpijski komiteti i dr.

Dodatnom analizom utvrđeno je da od 206 nacionalnih olimpijskih komiteta koji su članovi Olimpijskog pokreta, za sada se tek 10% nalazi među potpisnicima inicijative Sport za klimatske akcije i to su nacionalni olimpijski komiteti sledećih država: Kostarika, Kambodža, Kenija, Šri Lanka, Zambija, Botsvana, Engleska, Kanada, Kape Verde, Kolumbija, Argentina, Bolivija, Čile, Portugalija, Tunis, Španija, Švedska, Hrvatska, Norveška, Irska, Peru, Finska, Grenland, Grčka i Maldivi.

Zanimljivo je da Republika Srbija čiji je Olimpijski komitet primljen u MOK među prvim državama sveta, još davne 1912. godine, nije uključena u ovu akciju i projekat UN i MOK. Jedina sportska organizacija iz Srbije koja je potpisnik i time ukazala da je ovaj problem prepoznat i kod nas je Srpski Atletski Savez.

Ako se na internetu mogu naći dostupna dokumenta koja se odnose na povezanost sporta i očuvanje životne koja su objavili, Češki, Slovački i Nemački nacionalni olimpijski komiteti, onda možemo smatrati da su i oni aktivni na tom polju.

Dodatna angažovanost MOK i Međunarodnih sportskih federacija je objavljivanje dokumenta pod nazivom Sports for Climate Action u kome se navodi da se preko 80 sportskih organizacija uključilo u ovu inicijativu (IOC, 2019). Takođe, 2021. godine je objavljen poseban dokument MOK u saradnji sa UEFA (Evropska fudbalska federacija) koji se odnose na smanjenje negativnog uticaja sporta prilikom održavanja sportskih utakmica i drugih sportskih događaja (IOC, 2021).

Impozantan broj primera ukazuje da je Međunarodni olimpijski komitet pored svih svojih osnovnih delovanja i zadataka, veoma angažovan i na polju očuvanja životne sredine.

ZAKLJUČAK / CONCLUSION

Međunarodni olimpijski komitet kao vodeća globalna sportska organizacija Olimpijskog pokreta, preko koga su sve sportske organizacije na svetu uključene, svojim delovanjem dokazuje da pored osnovne uloge i misije i vizije prati globalne probleme koji se tiču očuvanja životne sredine. Rezultati rada ukazuju da MOK deluje tako što se aktivno uključuje, planira i objavljuje različite strategije, projekte, inicijative, koje se odnose na održivost organizovanja sportskih događaja, od Olimpijskih igara, pa do fudbalskih utakmica čime se doprinosi očuvanju životne sredine. Vrlo aktivno saraduje sa Ujedinjenim nacijama i Međunarodnim sportskim organizacijama. Kada su u pitanju međunarodne sportske organizacije, može se uočiti da je najaktivnija UEFA, iako se navodi broj od oko 80 uključenih organizacija. Primetan je broj pojedinačnih nacionalnih sportskih organizacija koje su uključene u inicijativu Sport za klimatske akcije, među kojima je i Srpski Atletski Savez. Međutim, analizom dostupnih podataka, moramo zaključiti da bi Nacionalni olimpijski komiteti sa uključenošću od oko 10% morali mnogo više da se angažuju i postupaju u skladu sa Olimpijskom poveljom, na osnovu koje bi trebalo da prate i poštuju sve akcije MOK, u ovom slučaju da pojačaju rad na očuvanju životne sredine i tako doprinesu širenju svesti u svojim državama.

LITERATURA / REFERENCES

- [1] Đurović, D., Šiljak, V., Mijatović, S. (2017). Menadžment Međunarodnog olimpijskog komiteta, *Menadžment u sportu*, 9(1) 59-72.
- [2] Huggins, M. (2017). Early modern sport. In: Edelman, R. and Wilson, W. (eds). The Oxford handbook of sports history. Oxford University Press, New York, US, pp. 113-130. Dostupno na https://insight.cumbria.ac.uk/id/eprint/2788/1/Huggins_EarlyModernSport.pdf.
- [3] Ilić, S. (1994). *Istorija fizičke kulture – Novi vek i savremeno doba*. Beograd: FFK Univerziteta u Beogradu.
- [4] IOC (1991). Olympic charter. The Olympic Studies Centre. Olympic World Library. Available on https://library.olympics.com/default/olympic-charter.aspx?_lg=en-GB.
- [5] IOC (2019). NOC and IF Sustainability Project SPORTS FOR CLIMATE ACTION. Available at <https://theuiaa.org/documents/sustainability/IOC-SPORTS-FOR-CLIMATE-ACTION.pdf>.
- [6] IOC (2020). Olympic agenda 2020+5. The IOC Executive Board has proposed a new strategic roadmap, Olympic Agenda 2020+5, to the upcoming IOC Session. Available on <https://olympics.com/ioc/olympic-agenda-2020-plus-5>.
- [7] IOC (2021). Environmental Impact Evaluation of Branding and Signage Solutions for Events. Available at <https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/What-We-Do/celebrate-olympic-games/Sustainability/IOC-UEFA-Env-impact-branding-materials.pdf>.
- [8] IOC (2021). Olympic charter. The Olympic Studies Centre. Olympic World Library. Available on https://library.olympics.com/default/olympic-charter.aspx?_lg=en-GB.
- [9] IOC (2021). The Olympic Forest. Available on <https://olympics.com/ioc/olympic-forest>.
- [10] IOC (2022). The IOC Climate Action Awards, Available at <https://olympics.com/ioc/sustainability/ioc-climate-action-awards>.
- [11] IOC, Olympic Esports Series 2023. Dostupno na <https://olympics.com/en/esports/>. Pristupljeno dana 12.08.2023.
- [12] McCullough, B.P., Kellison, T.B. (2018). *Routledge handbook of sport and the environment*. Olympic World Library. The Olympic Studies Centre. Dostupno na <https://www.library.olympics.com>.
- [13] McCullough, B. P., Collins, A., Bergsgard, N. A., Muhar, A., Tyrväinen, L. (2018,). The impact of sport and outdoor recreation on the natural environment. *Mistra*, 1-48. Dostupno na <https://www.mistra.org/wp-content/uploads/2018/06/Sport-and-outdoor-recreation-background-paper-2018-1.pdf>.
- [14] Stefanović, R., Šiljak, V., Karaleić, S., Đurović, D., Mekić, B. (2017). Održivi razvoj na Olimpijskim igrama Rio 2016, *Ecologica*, 24(86), 344-347.
- [15] Stefanović, Ž., Šiljak, V., Perović A., Đurović, D., Isaković, M., Vajić, S. (2020). Nanotehnologija u sportu, *Ecologica*, 27(98), 281-287.
- [16] Šiljak, V. (2011). *Istorija sporta*. Beograd: Alfa univerzitet.
- [17] Šiljak, V. (2013). *Olimpizam*, Beograd: Alfa BK Univerzitet.
- [18] Šiljak, V. (2018). *Menadžment profesionalnog kluba*, Podgorica: FSM UDG.
- [19] Šiljak, V., Parčina, I., Begović, M. i Ahmić, D. (2014). Sport i životna sredina. *Ecologica*, 21(75), 515-518.
- [20] Šiljak, V., Đurović, S., Aleksić, D., Popović Ilić, T. (2022). Uticaj ekonomije na budućnost sporta, *Ecologica*, 29(105), 131-138.
- [21] Šiljak, V., Antonijević, S., Milošević, S. (2022). Mogućnosti očuvanja životne sredine u oblasti sporta, *Ecologica*, 29(106), 273-280.
- [22] Terradellas, J. (2003). *The Olympic Movement and the Environment*, CEO UAB, Barcelona.
- [23] UN (1992). United Nations Framework Convention on Climate Change. Available at www.unep.org/sport_env/about.aspx.
- [24] UN (2017). Participants in the Sports for Climate Action Framework. Available at <https://unfccc.int/climate-action/sectoral-engagement/sports-for-climate-action/participants-in-the-sports-for-climate-action-framework#Sports-for-Climate-Action-signatories>.
- [25] Vajić, S., Šiljak, V., Gajević, O., Gligorić, N., Pešić, N. (2022). Trendovi očuvanja životne sredine u savremenom sportu. *Ecologica*, 29(107), 420-430.
- [26] Veselinović, J., Šiljak, V., Perović A., Mrdak, G., Đurović, D., Nikolić, M., Antonijević, S. (2020). Primena robotike u sportu, *Ecologica*, 27(99), 537-543.